

Handreiking Steunfiguur Kind

Dit document is een handreiking voor gemeenten en hun ketenpartners, met advies over wat partijen kunnen doen aan steun voor kinderen bij een scheiding¹.

Doel

Ieder kind van gescheiden ouders moet bij iemand terecht kunnen voor steun. Daarom is het van belang dat gemeenten en andere professionals een check doen, door het kind te vragen 'bij wie kun jij terecht?' en de ouders te vragen 'bij wie kan uw kind terecht?'

Wat is een steunfiguur?

Een steunfiguur is een door het kind gekozen volwassene bij wie het kind zich veilig voelt, bij wie het open kan spreken en die het perspectief van het kind bij de ouders kan inbrengen.

Waarom is een steunfiguur belangrijk?

Er wordt te vaak *over* het kind en niet *met* het kind gesproken. Kinderen vinden het belangrijk hun stem te gebruiken, zeker als het over hunzelf gaat. Ze laten echter weten dat zij zich vaak niet of onvoldoende gehoord voelen.

1) Vanuit de vraag vanuit rechter aan het kind (art. 12.4 van procesregels nieuwe toegang) om bij een zitting iemand mee te nemen – als 'mentale ondersteuning' omdat het 'spannend' is bijvoorbeeld, of een kind er niet alleen heen wil gaan – kan dat iedereen zijn die het kind op dat moment bedenkt (vriendin, opa en oma etc.) maar dat is niet vanzelfsprekend dezelfde persoon als met deze uitwerking van steunfiguur wordt bedoeld.

Het belang van een steunfiguur voor een kind

Het is van belang dat een kind steun krijgt als het zich zorgen maakt. Waar kinderen normaal gesproken terecht kunnen bij hun ouders, is dat bij een scheiding niet meer vanzelfsprekend. De ouders zijn bezig met hun eigen proces, en hebben vaak te weinig ruimte om bij de emoties van hun kind stil te staan. Bovendien zijn de ouders opeens geen eenheid meer, en kan het kind in een loyaliteitsconflict komen.

Daarom is het goed om bij een scheiding te kijken of er iemand is bij wie het kind zijn gevoelens kwijt kan, zonder dat de spanning toeneemt. Het kind moet zich bij die zelfgekozen, vertrouwde 'buitenstaander' altijd kunnen uiten en kunnen sparren als hij of zij ergens mee worstelt. Door emotie te ventileren, komt er ruimte om te zoeken naar oplossingen, en objectief te kijken naar waar die emotie eigenlijk vandaan kwam.

Wat het kind aan de steunfiguur vertelt, moet geen (formele) gevolgen hebben, tenzij er echt reden voor zorg is. Een steunfiguur is voor het kind een veilige haven, aan wie alles in vertrouwen kan worden verteld. Als er echter iets aan de hand is waarvoor een oplossing móet komen, gaat de steunfiguur daarnaar samen met het kind op zoek. De steunfiguur moet dan soms ook andere mensen betrekken.

Het is de taak van professionals om ouders te laten inzien dat een neutrale steunfiguur bij een scheiding in het belang van het kind is.

Verschillende perspectieven

Waarom is een steunfiguur van belang voor een kind?

- Het is voor kinderen prettig om hun gedachten, gevoelens en spanningen te kunnen delen. Dat zij hun beleving en emoties kwijt kunnen in een omgeving die losstaat van de situatie waarin de spanning is ontstaan. De steunfiguur biedt begrip en erkenning, en kan het kind laten weten dat het geen schuld heeft. De steunfiguur kan vertalen wat het kind bedoelt, spiegelt de boodschap en relateert waar nodig.
- Daarnaast is het voor een kind belangrijk om te weten wat het van zijn ouders mag verwachten, en hoe de verhoudingen liggen: wat hoort bij de volwassenen en wat hoort bij het kind?

Waarom is een steunfiguur van belang voor een ouder?

- Het kan rust geven te weten dat er oog is voor gevoelens en beleving van het kind.
- Weten dat het kind steun heeft, voorkomt schuldgevoel of overcompensatie. Die gevoelens kunnen een weerslag hebben op het kind, en een gezonde ouder-kind relatie in de weg staan.

Waarom is een steunfiguur van belang voor een betrokken professional?

- De steunfiguur is vaak een aanvulling op het sociale netwerk van het gezin, maar kan ook al onderdeel van dat netwerk zijn. Voor een professional is belangrijk om te weten wat de positie van de steunfiguur is, om te voorkomen dat die onderdeel wordt van het conflict of in een loyaliteitsconflict terechtkomt.²
- Het is ook van belang dat de professional de verwachtingen over de rol en de taak van de steunfiguur helder en concreet met alle betrokkenen bespreekt, en eventueel vastlegt.

Deze handreiking richt zich op *informele* steunfiguren. Er bestaan ook *semi-informele* en *formele* steunfiguren. Deze hebben een andere rol en positie dan hierboven beschreven. Daar gaat deze handreiking niet over.

---

2) Wat 'gezonde' elementen zijn en wanneer een kind gebaat is bij kennismaken met andere context, is een inschatting die de professional moet maken. Dit vraagt kennis van systemisch werken om in te schatten of ouders zelf verkeren in een gezonde context die de-escalierend werkt.

Wat werkt goed en minder goed rondom het steunfiguur Kind?

We focussen op de bestaande vormen van een informele steunfiguur. Bij de vraag aan het kind wie het als steunfiguur ziet of zou willen benoemen, is een goede of minder goede reactie mogelijk. Het is immers belangrijk dat dit een neutrale persoon is:

Goed: Elke door het kind benoemde persoon uit zijn/haar informele sociaal netwerk wordt als zodanig geaccepteerd, want het kind stelt vertrouwen in deze persoon.

Niet goed: Het kind is zich bewust van wie door alle partijen als 'acceptabel' wordt gezien. Dat kan leiden tot aangepaste keuze in plaats van de eigen voorkeurskeuze.

Wat moeten we borgen in de nieuwe scheidingsaanpak?

- A. Elk kind heeft een informele steunfiguur gedurende het volledige scheidingsproces.
- B. De informele steunfiguur blijft buiten het conflict:
  - Wat een kind de steunfiguur vertelt is in beginsel vertrouwelijk;
  - Een steunfiguur is daarom geen informant, tenzij ...³, maar uitzonderingen mogen niet ten koste gaan van de vertrouwensband;
  - Een steunfiguur mag worden benaderd voor informatie, maar bepaalt zelf of het wenselijk is om daar op in te gaan, in het belang van het kind. Steunfiguur en kind bespreken vooraf wat wordt gedeeld, met wie en waarom.
- C. Het is belangrijk dat de steunfiguur zijn of haar rol en bevoegdheden haarscherp uitlegt aan het kind, zodat dat zich veilig voelt en weet wat het kan verwachten. Bij die uitleg hoort ook de positie van de steunfiguur ten opzichte van alle andere betrokkenen.
- D. Het is duidelijk wanneer een professionele steunfiguur een wenselijke aanvulling is op de informele steunfiguur, en welke vorm van professionele steun nodig is:
  - Als de informele steunfiguur aangeeft dat een situatie zijn of haar pet te boven gaat, wordt in overleg gekeken wat er nodig is. Dat kan een professionele steunfiguur zijn, die de informele steunfiguur helpt en ondersteunt.
  - Soms is andersoortige inzet nodig, zoals verandering of uitbreiding van het milieu waarin het kind (al dan niet met de steunfiguur) verkeert.⁴

3) Hiervan is geen uitputtende lijst te maken; deze belangenafweging kan de steunfiguur zelf maken e/o in samenwerking met professionals. Als het kind het graag wil of als de veiligheid van het kind in het geding is, zijn de voor de hand liggende redenen om wel als informant op te treden. Via intervisie e/o afstemming met mentor kan dit worden ingebracht ter afweging.

4) Dit kan op verschillende wijzen: andere school, lid worden van andere club/vereniging, samen met steunfiguur en versterking andersoortige activiteiten ondernemen etc. Veel oplossingen op dit vlak liggen bij het aanbod van algemene voorzieningen van een gemeente. Financiële tegemoetkoming voor minima bij dergelijke activiteiten is bij nagenoeg alle gemeenten beschikbaar.

Hoe gaan we dat organiseren?

- A. Elke bij het scheidingsproces betrokken partij verifieert of er een steunfiguur is voor ieder kind.
  - a. Licht professionals voor over nut en noodzaak van het informeren naar de aanwezigheid van een steunfiguur. Dat kan voor ieder kind uit een huishouden een ander iemand zijn.
  - b. Professionals weten wat er mogelijk is en naar wie ze kunnen verwijzen als het kind aangeeft een steunfiguur te willen.
- B. Gemeenten wordt geadviseerd om:
  - a. Informatie beschikbaar te hebben voor informele steunfiguren als daarom wordt gevraagd.
  - b. In de materialenbak informatie voor professionals op te nemen over hoe een steunfiguur te selecteren.
  - c. Steunfiguren de mogelijkheid te bieden om bij elkaar te komen, bijvoorbeeld op avonden die uit het oogpunt van lotgenotencontact worden georganiseerd door steunfiguren zelf, maar gefaciliteerd vanuit het ketennetwerk van gemeenten. Steunfiguren geven zelf aan of zij naast deze onderlinge uitwisseling ook nog belang hebben bij ondersteuning door een professional.
- C. Het onderscheid in positie van formele of informele inzet is bekend. Het juist toepassen van deze verschillen in het totale proces vergt aandacht.
- D. Zowel professionals als vrijwillige steunfiguren moet mogelijkheid tot scholing worden geboden. Praten met kinderen is een vak apart, net als het innemen van en vasthouden aan een neutrale positie. De steunfiguur moet zich ook goed kunnen inleven in de ontwikkeling van een kind.

Uitgave

Programma Scheiden zonder Schade
Oktober 2021

Auteurs

Deze handreiking is een product van het programma Scheiden zonder Schade en komt voort uit de werkgroep 'Steunfiguur Kind', bestaande uit Eline Elderman (RvdK), Joris Geuze (advocaat-mediator), Juanita van der Hoek (gemeente) en Willy Marinus (jeugdbescherming).

Contact

contactszs@minjenv.nl

Vormgeving

Richard Sluijs Ontwerpen, Den Haag

